

DIFFERENTIATIE IN DE UNIVERSITAIRE EN SPECIALISATIE IN DE POSTUNIVERSITAIRE DIERGENEESKUNDIGE OPLEIDING

A. de Kruif

Decanaat, Faculteit Diergeneeskunde,
Universiteit Gent, Salisburylaan 133, B-9820 Merelbeke

SAMENVATTING

De hedendaagse diergeneeskundige opleiding kent twee bijzondere karakteristieken, die zich geleidelijk aan hebben ontwikkeld en die in de toekomst zich steeds sterker zullen doorzetten. De eerste betreft de differentiatie tijdens de universitaire opleiding, die zich aan de Gentse universiteit vertaalt in voornamelijk diergroep- of diersoortgericht klinisch onderricht en praktijk. De tweede en minstens even belangrijke karakteristiek betreft de verschillende postuniversitaire opleidingen. Deze zijn zeer divers. Zo bestaan er lessen en lespakketten die de achtergrondkennis, parate kennis en vaardigheden op de meest uitlopende gebieden van het uiterst gevarieerde diergeneeskundige beroep actualiseren en aanscherpen. Daarnaast zijn er de volwaardige opleidingen tot vakdierenarts, die diersoortgericht zijn. Tenslotte is er de onstuitbare ontwikkeling van het zogenaamde "European Veterinary College" - fenomeen met de daarbij horende "residency" opleidingen en "diplomate" diploma's. Deze colleges beogen een ver doorgedreven sterk specialistische opleiding binnen één domein, één discipline of zelfs één orgaanstelsel.

INLEIDING

De studie van de diergeneeskunde is een van de meest veelomvattende natuurwetenschappelijke studies die er bestaan. Deze richting zit letterlijk volgestouwd met theoretische lessen en klinisch werk. De lesgevers van basisvakken en theoretische lessen vinden dat ze in de hen toegemeten tijd maar nauwelijks toekomen met het doceren van de grondbeginselen terwijl de uitwerking daarvan ruim te kort schiet. De klinici klagen er over dat ze in het bestaande leerplan de zo noodzakelijke intensieve patiëntgerichte training niet of erg moeilijk kunnen geven. Ondanks opsplitsingen en herhalingen blijft het aantal studenten per patiënt onmogelijk hoog. Ze willen meer ruimte voor de klinische opleiding en verlangen kleinere groepen studenten. De specialisten die zich met proefdierkunde, dierenbescherming, hygiëne, ziekten van koudbloeddieren, enz. bezighouden, willen de opleiding in die disciplines uitbreiden en verwezenlijkt zien in het leerplan. En ... de studenten klagen over eindeloze lessenreeksen en vakanties volgeboekt met praktisch werk.

Aan de andere kant uiten de praktiserende dierenartsen grote twijfels omtrent de inzetbaarheid van de pasafgestudeerde dierenartsen in de praktijk.

Men moet zich dan ook afvragen of de diergeneeskundige studie in zijn huidige vorm wel vol te houden is, en of men vroeg of laat niet zal moeten overgaan tot vergaande opsplitsingen, zoals dat in sommige andere vakgebieden ook het geval is. Tot op heden overheerst de mening dat de diergeneeskundige opleiding een gesloten allesomvattend geheel moet zijn. De studie moet de basiskennis voor het gehele beroep behelzen. Men moet niet beroepsvaardig zijn bij het afstuderen, men moet alles hebben om het te worden. Of dit concept echter in de toekomst zal stand houden, kan hoe langer hoe meer betwijfeld worden.

DIFFERENTIATIE TIJDENS DE UNIVERSITAIRE OPLEIDING

Enkele diergeneeskundige faculteiten hebben de idee van de algemene diergeneeskundige opleiding reeds verlaten. De Utrechtse faculteit is daarin het verst gegaan. Daar moet een gedeelte van de studenten reeds bij de aanvang van zijn studie een bepaalde richting kiezen. De volgende combinaties zijn mogelijk: nutsdieren plus veterinaire volksgezondheid, of kleine huisdieren plus paarden. De eerste drie jaar van de studie blijven voor beide richtingen evenwel gelijk. In het vierde jaar worden er enkele split-

singen aangebracht; het vijfde en zesde jaar worden gescheiden gegeven. In het vijfde en zesde jaar moeten de studenten bovendien verder kiezen tussen zes opties: kleine huisdieren, paard, nutsdieren, veterinaire volksgezondheid, onderzoek en management. De vraag is natuurlijk of zo'n doorgedreven opsplitsing nog bekroond kan worden met het algemeen diploma van dierenarts. In Utrecht geeft men iedere afgestudeerde nog wel zo'n algemeen diploma, maar uiteraard is dit voor discussie vatbaar. Velen zullen van mening zijn dat er zes verschillende soorten dierenartsen afstuderen. Er zouden zes verschillende diploma's uitgereikt moeten worden. Deze discussie zal in de toekomst ongetwijfeld gevoerd worden. Ook aan de Faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Gent is uitvoerig gediscussieerd over de problematiek van keuzes en opties tijdens de studie. In 1993 is het curriculum reeds duidelijk veranderd in de richting van diersoortspecialisatie. De eerste vijf jaar van de zesjarige studie zijn voor iedereen gelijk en bestaan uit theorie, praktijk en kliniek. Tijdens het vijfde jaar moeten de studenten een keuze maken welke diersoort ze gedurende het zesde jaar willen bestuderen. Er zijn vijf opties: kleine huisdieren, herkauwers, paard, varken-pluimvee en konijn, en onderzoek. Het vorige academiejaar (2001-2002) kozen 80 studenten voor kleine huisdieren, 50 studenten voor herkauwers, 40 studenten voor paard, 10 studenten voor varken-pluimvee en konijn en 10 studenten voor onderzoek.

Momenteel zijn we weer toe aan een nieuwe curriculumhervorming. De druk om nog vroeger tijdens de studie te beginnen met een opsplitsing naar diersoort is de laatste jaren duidelijk toegenomen. Vooral de kleine huisdierensector is wat dit betreft vragende partij. Maar ook vanuit de hoek van de Veterinaire Volksgezondheid is er grote behoefte aan beter opgeleide dierenartsen. De eisen die aan een beginnende dierenarts worden gesteld zijn de laatste jaren dermate toegenomen dat er duidelijke besluiten moeten worden genomen en keuzes moeten worden gemaakt. We hebben de volgende mogelijkheden. Of studieduurverlenging of verzwaring van de huidige studie of een verder doorgedreven opsplitsing van de studie. Verlenging van de studieduur naar zeven jaar is te duur en is politiek gezien niet haalbaar. Ook een verzwaring van de studie is onmogelijk, omdat de diergeneeskundige studie nu al bijzonder zwaar en moeilijk is. De enige oplossing die dan nog overblijft, is een vroeger beginnende differentiatie naar diersoort. Deze beslissing heeft de onderwijscommissie van de Faculteit

onlangs genomen. Met ingang van het academiejaar 2004-2005 zal het curriculum er als volgt uitzien: de eerste vier en een half jaar zijn voor iedereen hetzelfde. Bij het begin van het vijfde jaar moet de student kiezen uit twee mogelijkheden: kleine huisdieren inclusief bijzondere dieren en grote huisdieren inclusief veterinaire volksgezondheid. Het tweede semester van het vijfde jaar wordt dan aan één van deze richtingen besteed. Op het einde van het vijfde jaar moeten de studenten opnieuw kiezen. De studenten kleine huisdieren moeten dan kiezen uit twee opties: kleine huisdieren of onderzoek. De studenten grote huisdieren hebben vier keuzes: paarden, herkauwers, varkens plus pluimvee en onderzoek. Een grote verandering is dus dat de kleine huisdieren studenten geen opleiding meer krijgen in de veterinaire volksgezondheid. Daarvoor bestaan twee redenen. Ten eerste zijn deze studenten totaal niet geïnteresseerd in deze sector van de diergeneeskunde en ten tweede hebben ze onvoldoende kennis van de nutsdierhouderij. Over de plaats van het paard werd lang gediscussieerd. Uiteindelijk werd besloten het paard niet bij de kleine huisdieren maar bij de grote huisdieren te plaatsen. Paarden sluiten nauwer aan bij de andere grote huisdieren dan bij de kleine huisdieren. Bovendien zijn het nog steeds slachtdieren. Ten derde hebben dierenartsen die de optie paard hebben gekozen ook de mogelijkheid om te werken in de sector van de veterinaire volksgezondheid, omdat zij ook in die richting zijn opgeleid. Gezien onze ervaringen van de laatste jaren verwachten wij ongeveer evenveel geïnteresseerde studenten voor de richting kleine huisdieren als voor de richting grote huisdieren. In Vlaanderen zijn de toekomstperspectieven voor dierenartsen die de opties herkauwers of varken plus pluimvee of onderzoek hebben gekozen goed. Voor dierenartsen die de opties kleine huisdieren of paard hebben gekozen, is de arbeidsmarkt zeer moeilijk. Gelukkig zijn in deze sectoren veel dierenartsen werkzaam die parttime werken, waardoor de druk op de arbeidsmarkt wordt verlicht.

POSTUNIVERSITAIRE OPLEIDING, SPECIALISATIE EN VERVOLMAKING

PUO, diersoortgerichte specialisaties en vakdierenartsopleiding

Tegenwoordig kun je je op verschillende manieren nascholen: zo zijn er de Post Universitaire Onderwijs (PUO) lessen, zijn er de nascholingen ingericht door de vakorganisaties of door de farmaceutische indus-

trie. Daarnaast zijn er de verschillende vakdierenartsopleidingen.

De Faculteit Diergeneeskunde in Gent is ervan overtuigd dat door het invoeren van de opties de kwaliteit van de afgestudeerde dierenartsen in die optierichting sterk verbeterd is. Toch blijken er dierenartsen te zijn die na het afstuderen in een andere diersoortrichting gaan werken dan hun oorspronkelijke optierichting.

Voor deze dierenartsen moet er een nascholingsmogelijkheid komen. Zij moeten de gelegenheid krijgen hun kennis wat deze andere diersoort betreft op peil te brengen. Deze mogelijkheid zal door de Faculteit binnen enkele jaren worden voorzien. Het gaat hierbij niet over een echte voortgezette opleiding, maar om een bijscholing van dierenartsen in een andere diersoort. Persoonlijk ben ik ervan overtuigd dat het in de toekomst niet meer mogelijk zal zijn om nog één algemeen diploma van dierenarts uit te reiken. Het zal een diploma worden met vermelding van de gekozen richting. Men zal dan ook binnen de op het diploma vermelde richting werk moeten zien te vinden. Bovendien zal binnen niet al te lange tijd nascholing voor dierenartsen verplicht worden gesteld.

Zonder een intensieve en degelijke nascholing of specialisatie zal het voor de toekomstige dierenarts onmogelijk worden nog te voldoen aan de steeds toenemende beroeps- en praktijkseisen.

Een specialisatieopleiding volgt op de normale opleiding en is met andere woorden gebaseerd op basiskennis. Zo bestaan er in Duitsland nu al meer dan 20 specialisatiemogelijkheden. Men kan zich bijvoorbeeld specialiseren als vakdierenarts rund of als vakdierenarts voortplanting of als vakdierenarts virologie. Ondertussen zijn er in Duitsland reeds meer dan 5000 dierenartsen met een vakdierenartsdiploma. Meestal duurt zo'n vakdierenartsopleiding drie à vier jaar. De titel kan op drie verschillende manieren behaald worden: vooreerst wordt de periode waarin gedoctoreerd wordt, meegerekend; ten tweede kan men ook vakdierenarts worden als men een aantal jaren in een praktijk werkt onder leiding van een erkende vakdierenarts. Ten derde bestaat de mogelijkheid om gedurende een aantal jaren cursussen te volgen. Het examen is mondeling en duurt ongeveer een half uur en is niet moeilijk. Het slaagpercentage ligt tussen 80 en 90%. De vakdierenartsopleiding is praktisch gericht. De doelstelling is om met gespecialiseerde kennis in de praktijk werkzaam te zijn. De formule is succesvol en zal ook in de toekomst nog veel succes genieten.

Sinds enkele jaren worden ook in Vlaanderen vakdierenartsen opgeleid. Het zijn zuiver diersoortgerichte

opleidingen: paard, rund, varken, kleine huisdieren, en in de toekomst ook pluimvee en bijzondere dieren.

Zo'n vakdierenartsopleiding staat open voor dierenartsen die minstens twee of drie jaar praktijkervaring hebben. De cursus duurt twee of drie jaar en is opgebouwd uit theoretische lessen, praktische oefeningen en het doen van praktijk. De opleiding wordt afgesloten met een examen. De geslaagden krijgen een getuigschrift dat bekrachtigd wordt door de rector van de Universiteit Gent.

De cursussen vakdierenarts zijn ook bij ons een groot succes en vormen een illustratie van de grote behoefte aan specialisatie van de praktiserende dierenartsen. Ze kunnen beschouwd worden als een specialisatie op middelbaar niveau. Qua inhoud en intensiteit overstijgen ze duidelijk de gewone nascholingscursussen. Aan de andere kant zijn ze minder intensief dan de echte specialisaties die gevolgd kunnen worden binnen de verschillende 'European Colleges' (zie verder).

De cursussen vakdierenarts zijn vooral bedoeld voor dierenartsen die enkele jaren praktijkervaring hebben en definitief voor een bepaalde diersoort hebben gekozen en zich vervolgens in de geneeskunde van deze diersoort willen vervolmaken. Wij verwachten dat in de toekomst meer en meer dierenartsen deze opleidingen zullen volgen.

Colleges, diplomates, internships en residencies

De 'European Colleges' vormen een nieuwe, zich sterk doorzettende, vergaande specialisatiemogelijkheid voor dierenartsen. Het betreft een ontwikkeling die ruim dertig jaar geleden in de Verenigde Staten is begonnen en die geresulteerd heeft in een groot aantal Amerikaanse Colleges voor een even groot aantal diergeneeskundige vakgebieden. Zoals wel reeds vaker gebeurd is, heeft Europa in het begin deze trein gemist. Ons continent bestaat immers uit een bonte mengelmoe van staten die elk vinden dat ze beter zijn dan een ander en die zich zoveel mogelijk menen te moeten afzetten tegen Amerika. Moderne ontwikkelingen zijn echter niet tegen te houden en ook in Europa kwam steeds meer vraag naar gespecialiseerde dierenartsen. Gelukkig was Europa ondertussen ook steeds meer één aan het worden. In 1991 kon dan ook het eerste "Europese College" worden opgericht. Dit was het "European College of Veterinary Surgeons". Daarna is het snel verder gegaan. Momenteel zijn er door de European Board of Veterinary Specialization 17 Colleges erkend. Deze Colleges hebben in totaal 1050 gediplomeerden, op zijn Engels "Diplomates" genoemd. De drie grootste Colleges zijn die van Pathologie met 225

Diplomates, die van Chirurgie met 179 Diplomates en die van Voortplanting met 145 Diplomates. De meeste Colleges zijn erg jong. Ongeveer de helft van de zeventien Colleges bestaat nog geen zes jaar en ieder jaar komt er wel een nieuwe bij.

In tegenstelling tot de meeste vakdierenartsopleidingen zijn de meeste Colleges discipline- of orgaangericht. Zo zijn er onder andere colleges voor dermatologie, oogheelkunde, voortplanting, veterinaire volksgezondheid, enz.

Enkele Colleges zijn vooral kleine huisdieren gericht, bijvoorbeeld het College voor interne geneeskunde, maar de meeste houden zich bezig met alle diersoorten zoals het College voor voortplanting. In steeds meer gevallen kan er binnen zo'n College, na een basisopleiding, gekozen worden voor een bepaalde diersoort.

Zoals reeds vermeld, is er bij een College sprake van een echte specialisatie, die in grote lijnen vergelijkbaar is en die ongeveer op hetzelfde niveau staat als die van de specialisten in de humane geneeskunde.

Gemiddeld duurt zo'n opleiding tot specialist vier à vijf jaar. Dit is afhankelijk van het vakgebied en van het aantal diersoorten waarin men zich wil specialiseren. Er zijn duidelijke verschillen tussen de vakdierenartsopleiding en de specialisering binnen één of ander College. Een collegeopleiding duurt langer, meestal vier tot vijf jaar en is zwaarder. Zo wordt voorgeschreven welke boeken en literatuur bestudeerd moeten worden, dienen er twee artikels in tijdschriften met refereestelsel te worden gepubliceerd, moet er een dagboek met daarin alle behandelde patiënten worden bijgehouden en moet men kunnen aantonen dat men ook moeilijke patiënten volledig zelfstandig heeft behandeld. Om toegelaten te worden tot het examen kunnen er twee wegen worden bewandeld. De belangrijkste en veruit meest gebruikte is die van het officiële residency programma. Daarbij moet er gedurende één vol jaar een zogenaamd internship worden gedaan en vervolgens gedurende 3 à 4 jaar een residency programma worden afgewerkt.

Het internship is bedoeld om algemene praktijkervaring op te doen, terwijl de residency de echte specialisatieopleiding vormt. Tijdens zo'n residency moet er ook tijd besteed worden aan onderzoek en moeten er ook een paar artikelen en case reports worden gepubliceerd. In het reeds genoemde dagboek moeten alle patiënten die de resident gevolgd heeft, uitvoerig worden beschreven: het onderzoek, de diagnose, de moeilijkheidsgraad en de therapie.

Als het gehele programma afgewerkt is, hetgeen onder supervisie van een Diplomate van het College

moet gebeuren, kan aan het examen worden deelgenomen. Dit examen duurt twee volle dagen en bestaat uit een schriftelijk en een mondeling gedeelte. Het is moeilijk en er worden hoge eisen aan de kandidaten gesteld. Het slaagpercentage bedraagt ongeveer 40%. Men mag maximaal drie keer aan een examen deelnemen.

Als een kandidaat geslaagd is, mag hij of zij zich "Diplomate" van het betreffende College noemen. Iedere vijf jaar moet de Diplomate status vernieuwd worden. Er moet dan worden aangetoond dat men nog steeds in het betreffende vakgebied werkzaam is.

Al bij al betreft het een degelijke opleiding met een waardevol diploma waar men op de arbeidsmarkt iets kan mee doen. Te verwachten valt dat in de toekomst bij alle grote(re) dierenartsenpraktijken en ook op de diergeneeskundige faculteiten één of meer "Diplomates" zullen werken. Zij zijn de echte specialisten die de moeilijke gevallen zullen behandelen. Dit kunnen individuele dieren zijn, zoals paarden en kleine huisdieren, maar ook dieren die in groepen worden gehouden, zoals varkens, koeien of pluimvee. Hier ligt duidelijk een nieuwe uitdaging en ook een nieuw arbeidsterrein voor dierenartsen.

Op verscheidene diergeneeskundige faculteiten worden momenteel in vele vakgebieden internship en residency programma's gestart. Dit gebeurt ook sinds twee jaar in Gent. Momenteel hebben wij op de Faculteit 15 interns en 8 residents bij 8 Colleges. De betreffende dierenartsen zijn ingeschreven als studenten en krijgen hun salaris als beurs uitbetaald. Dat betekent dat er geen belasting op het salaris hoeft te worden betaald, terwijl de studenten toch volledig verzekerd zijn. Het benodigde geld is afkomstig van een speciaal fonds. Dit fonds wordt voor de helft gespijsd door geld van de Faculteit en voor de andere helft door inkomsten van de klinieken voor de behandeling van patiënten.

Ook uit dit alles blijkt de grote behoefte aan specialisatie en vakmanschap in de diergeneeskunde.

BESLUIT

De situatie die hierboven geschetst is, speelt zich niet af in het luchtledige of in een puur academische context. De diergeneeskunde evolueert sneller en sneller. Na het behalen van het universitair diploma mag men niet inslapen en mag het dagelijkse werk niet verworden tot louter routine. Iedere dag valt er wel iets nieuws te ontdekken. Door zich bij te scholen blijft de dierenarts bij de tijd en dat schept vreugde in het dagelijkse werk.